

نام کتاب: دروس فی علم الاصول (الحلقة الاولى) متن عربی

۱- موضوع علم اصول طبق نظر شهید صدر رحمته الله کدام گزینه است؟

الف. أمارات

ب. أدلّه اربعه

ج. ادله اربعه بما هو دليل

د. دلیلهای مشترکی که در تمام عملیات استنباطی وجود دارد.

۲- اجتهاد در عرف فقها عبارت است از:

الف. سعی و کوشش برای استخراج

ب. به معنای تفکر شخصی و فردی است.

ج. استدلال به رأی

د. عمل به ظن

۳- کدام گزینه درباره «سیره عقلاء» صحیح است؟

الف. نتیجه‌ی بیان شرعی است.

ب. کشف از بیان شرعی می‌کند.

ج. باید متصل به عصر معصوم باشد.

د. پس از تأیید لفظی معصوم، حجت است.

۴- به نظر شهید صدر رحمته الله قاعده‌ی «اولیه» و «ثانویه» در صورت شک در حکم شرعی به ترتیب چیست؟

الف. براءت - براءت

ب. براءت - احتیاط

ج. احتیاط - براءت

د. احتیاط - احتیاط

۵- مراد از «اماره» چیست؟

الف. دلیل ظنی معتبر

ب. اصل عملی معتبر

ج. دلیل محرز معتبر

د. اصل محرز معتبر

پاسخنامه				
الف	ب	ج	د	۱
د	ج	ب	الف	۲
د	الف	ب	ج	۳
د	الف	ب	ج	۴
د	ج	ب	الف	۵

۶- اصطلاحات زیر را تعریف کنید و برای هر یک مثالی ذکر نمایید.

شبهه حکمیة: جواب: زمانی که منشأ شک در تکلیف این است که نمی‌دانیم شارع تکلیفی را جعل کرده است یا خیر.

علم اجمالی: جواب: عبارت است از حالتی که هم علم است وهم اجمال و شک زیرا نمی‌دانیم کدام یک از دو طرف است

شک بدوی: جواب: آن شکی است که خالص و ناب و رنگ هیچگونه علمی را ندارد.

۷- «حکم تکلیفی» و «حکم وضعی» را تعریف کرده، نحوه ارتباط آنها با هم را به همراه مثالی تبیین کنید.

جواب: حکم تکلیفی: حکم شرعی است که مستقیماً بر افعال انسان تعلق می‌گیرد حکم وضعی: حکمی است که مستقیماً به افعال انسان تعلق نمی‌گیرد بلکه ابتداءً به

شئی دیگر که مرتبط و مؤثر در افعال انسان است تعلق می‌گیرد. (۱ نمره) احکام وضعیه و احکام تکلیفیه، ارتباط محکم و نزدیکی دارند؛ چرا که هر حکم وضعی، یک

یا چند حکم تکلیفی را در کنار خود دارد. مثلاً زوجیت یک حکم شرعی وضعی است که احکامی تکلیفی مثل «وجوب انفاق» و «وجوب تمکین» با آن در ارتباط

هستند. (۱ نمره)

۸- وضع را بنا بر مسلک شهید صدر رحمته الله تعریف کنید.

جواب: وضع عملیاتی است که با آن عملیات لفظی با معنایی مقارنت پیدا می‌کند و نتیجه آن این است که همیشه هنگام تصور لفظ، ذهن به معنا منتقل می‌شود.

۹- مراد از «بطالان» در معاملات را بیان کرده، آیا حرمت معامله مستلزم بطلان آن است؟ چرا؟

جواب: بطلان معامله یعنی اثری را که طرفین معامله بر آن اتفاق دارند بر معامله مترتب نشود. خیر موجب بطلان نمی‌شود، زیرا میان صحت و حرمت هیچ تضادی نیست و هیچ ملازمه‌ای میان حرمت و بطلان وجود ندارد زیرا مثلاً معنای حرمت عقد بیع این است که انجام و فروش برای مکلف ممنوع است و معنای صحت آن است که مکلف اگر با این ممنوعیت مخالفت کند آثار فروش بر آن بار می‌شود مانند ظهار که حرام است ولی اگر انجام گیرد اثر خود را دارد. (رساندن مفهوم کفایت می‌کند.)

۱۰- استصحاب را تعریف نموده و یک دلیل بر حجیت آن بیان کنید.

جواب: شارع حکم کرده بر مکلف اگر نسبت بر چیزی یقین داشته و بعداً در وجود و باقی بودن آن چیز شک نموده است هنگام عمل بر یقین سابق خود باقی باشد. دلیل: قول امام صادق (ع) لاینقض الیقین بالشک.

پایان سوالات امتحانات نیمسال متفرکز «اداره سنجش معاونت آموزش حوزه های علمیه خواران»

نام کتاب: دروس فی علم الاصول (الحلقة الاولى) متن فارسی

۱- کدام گزینه به «اجتهاد» در اصطلاح امروزی اشاره دارد؟

- الف. تفکر شخصی فقیه
- ب. یک دلیل از ادله فقیه
- ج. مصدری از مصادر فقیه
- د. استنباط حکم از مصادر

۲- موضوع علم اصول طبق نظر شهید صدر رحمته الله کدام گزینه است؟

- الف. ادله اربعه
- ب. ادله اربعه بما هو دلیل
- ج. أمارات

د. دلیلهای مشترکی که در تمام عملیات استنباطی وجود دارد.

۳- در کدام گزینه شمول، «وضعی» است؟

- الف. لا تغتّب.
- ب. اکرم الفقیه.
- ج. اوفوا بكل عقد.
- د. استغفر سبعین مرّة.

۴- چرا «حرمت» در «عبادات» مستلزم بطلان است؟

- الف. تضاد بین صحت عبادت و حرمت آن
- ب. امتناع اجتماع امر به عبادت و نهی از آن
- ج. عدم امکان قصد قربت در عبادت محرّمه
- د. امر به شیء مستلزم نهی از ضدش است.

۵- علت عدم اجرای استصحاب در مثال «اگر بدانیم چوبی نجس است و تبدیل به خاکستر شود سپس شک کنیم در نجاست خاکستر» چیست؟

- الف. عدم اثر شرعی
- ب. عدم یقین سابق
- ج. شک در بقاء یقین
- د. عدم وحدت موضوع

پاسخنامه				
●	ع	ب	الف	۱
●	ع	ب	الف	۲
○	●	ب	الف	۳
○	●	ب	الف	۴
●	ع	ب	الف	۵

۶- دلیل «جواز استنباط» برای حکم شرعی چیست؟ چرا برخی با این استنباط مخالفند؟

جواب: استنباط عبارت است از تحدید موقف عملی در قبال شریعت به نحو استدلالی و بدیهی است که به حکم عقل انسان باید وظیفه عملی خود را بشناسد و چون

احکام شرعی غالباً غیر بدیهی هستند، در نتیجه معقول نیست که استدلال بر وظیفه عملی در قبال شرع حرام باشد. [بلکه واجب است.] (۱/۵ نمره)

دلیل مخالفین: مخالفین استنباط را همان اجتهاد می‌دانند و چون از اجتهاد در روایات نهی شده است از اجتهاد یعنی استنباط نهی می‌کنند. (۵/ نمره)

۷- مراد از «حجیت قطع» را توضیح دهید.

جواب: مراد از حجیت قطع معذرت و منجزیت می‌باشد، اما معذرت یعنی اگر عیدی به دلیل عمل به قطع [که مخالف واقع بوده است] مخالفت با مولا نماید می‌تواند عذر بیاورد که عملش مطابق قطعش بوده است و مولا او را عقاب نمی‌کند و اما منجزیت یعنی اگر عیدی به دلیل عدم عمل به قطعش [که مطابق واقع بوده است] با مولا مخالفت نماید مولا می‌تواند او را عقاب کند.

۸- اصطلاحات زیر را تعریف کنید و برای هر یک مثالی ذکر نمایید.

شبهه حکمی: جواب: زمانی که منشأ شک در تکلیف این است که نمی‌دانیم شارع تکلیفی را جعل کرده است یا خیر.

علم اجمالی: جواب: عبارت است از حالتی که هم علم است و هم اجمال و شک زیرا نمی‌دانیم کدام یک از دو طرف است.

شک بدوی: جواب: آن شک است که خالص و ناب و رنگ هیچگونه علمی را ندارد.

۹- استصحاب را تعریف نموده و یک دلیل بر حجیت آن بیان کنید.

جواب: شارع حکم کرده بر مکلف اگر نسبت بر چیزی یقین داشته و بعداً در وجود و باقی بودن آن چیز شک نموده است هنگام عمل بر یقین سابق خود باقی باشد. دلیل: قول امام صادق علیه السلام لا ینقض الیقین بالشک.

۱۰- شک در «مقتضی» و شک در «رافع» را تعریف کنید.

جواب: شک در مقتضی: اگر شک در بقاء امری باشد که خودش قابلیت امتداد زمانی ندارد بلکه در زمان معینی پایان می‌یابد و اکنون شک در پایان یافتن آن زمان است. (۱ نمره) شک در رافع: اگر شک در بقاء امری باشد که خودش قابلیت امتداد زمانی را دارد و شک در وجود رافی برای آن است. (۱ نمره)

نام کتاب: دروس فی علم الاصول (الحلقة الثانية)

۱- در کدام گزینه وضع نوعی (غیر شخصی) است؟

- الف. وضع اعلام
- ب. وضع حروف
- ج. وضع هیئات
- د. وضع اسماء اجناس

۲- دلیل شهید صدر علیه السلام بر دلالت «صیغه امر» بر وجوب کدام است؟

- الف. ظهور دلالت صیغه امر بر وجوب در مدلول تصویری
- ب. حدیث «لولا ان اشق علی امتی لامرتهم بالسواک»
- ج. آیه شریفه «فلیحذر الذین یخالفون عن امره»
- د. تبادل دلالت نسبت ارسالیه بر اراده لزومی

۳- کدام گزینه بنا بر نظر شهید صدر علیه السلام دلیل حجیت خبر واحد می باشد؟

- الف. السیره المتشرعة فقط
- ب. السیره المتشرعة و الاخبار
- ج. آیه الکتمان و السیره العقلاییة
- د. آیه النفر و السیره العقلاییة و الاخبار

۴- ادله احتیاط (در صورت تمامیت)، رافع موضوع کدام یک از ادله برائت می باشند؟

- الف. حدیث «ما حجب علمه...»
- ب. آیه شریفه «ما کنا معذبین»
- ج. حدیث «رفع ما لا یعلمون...»
- د. حدیث «کل شیء حلال و حرام...»

۵- دلیل عدم جریان اصول عملیه هنگام وجود دلیل محرز قطعی چیست؟

- الف. ورود دلیل محرز بر اصل
- ب. حکومت دلیل محرز بر اصل
- ج. اظهر بودن در شمول دلیل محرز
- د. چون دلیل محرز اهم است از اصل.

پاسخنامه				
د	●	ب	الف	۱
●	ع	ب	الف	۲
د	ع	●	الف	۳
د	ع	●	الف	۴
د	ع	ب	●	۵

۶- ظهور تصویری و ظهور تصدیقی را در ضمن مثال تبیین کنید.

جواب: اگر ما کلمه «ماء» (مثلاً) را از یک دستگاه صوتی یا از یک انسان غیر ملتفت مثل انسان خواب بشنویم معنایی را که از آن تصور می کنیم ظهور تصویری می گویند. و اگر آن را از انسان ملتفتی بشنویم علاوه بر آنکه معنای آن را تصور می کنیم، کشف می کنیم که متکلم قصد داشته آن معنا را به ذهن ما انتقال دهد، آن ظهور را تصدیقی می گویند.

۷- چگونه می توان ثابت کرد که ردعی از جانب معصوم علیه السلام نسبت به سیره عقلایی معاصر ایشان، صادر نشده است؟

جواب: به شکل جمله شرطیه می گوییم: اگر از سوی معصوم علیه السلام، نسبت به این سیره، ردعی صادر شده بود، به ما می رسید، از این که ردعی به ما نرسید، معلوم می شود که اصلاً ردعی صادر نشده بود، و دلیل این جمله شرطیه: چون سیره محکم عقلایی، با یک نهی و دو نهی قابل برداشتن نیست؛ بلکه تعداد نهی باید، با مقدار استحکام و ریشه دار بودن سیره، تناسب داشته باشد، لذا برای جلوگیری از عمل به این سیره، باید سؤال های زیادی از سوی اصحاب و جواب هایی از طرف معصوم علیه السلام صادر می شد، و همین سؤال و جواب ها زمینه را برای سؤال های دیگر آنها فراهم می کرد، و در حالی که انگیزه ی نقل و ضبط این سؤال و جواب ها زیاد بود، می بایست مقداری از آنها به ما می رسید، و چون چیزی که بتوان به آن اعتنا نمود به ما نرسیده است معلوم می شود در مورد این سیره، اصلاً ردع و منعی صادر نشده، تا به ما برسد. [رساندن مفهوم کفایت می کند.]

۸- آیا أخذ قید «علم به حکم» در موضوع حکم امکان دارد؟ چرا؟

جواب: خیر اگر «علم به حکم» در موضوع حکم اخذ شود مستلزم دور می گردد. دلیل: وجود حکم معلق است بر علم به حکم و علم به حکم متوقف است به وجود حکم. (۵/۱ نمره) البته هنگامی محال است که قید «علم به جعل» در موضوع مجعول اخذ نشده باشد که در این حالت محال نیست. (۵/۱ نمره)

۹- با توجه به تفکیک بین جعل و مجعول احتمال دارد که رفع در حدیث رفع را بتوان رفع واقعی دانست. این احتمال را توضیح داده و پاسخ آن را بنویسید.

جواب: بر اساس این احتمال می گوییم معنای رفع واقعی تکلیف مشکوک آن است که هر کس علم به تکلیف دارد، واقعاً او مکلف است و جاهل واقعاً تکلیف ندارد و این یعنی اخذ علم به تکلیف در موضوع تکلیف واقعی که به حسب جعل امکان ندارد اما به حسب مجعول و فعلیت امکان دارد. پاسخ: اگر چه در مقام مجعول می توان حکم مجعول را منوط به علم به جعل دانست، اما ظاهر حدیث رفع آن است که هر چه مجهول است، همان نیز مرفوع است پس نمی توان مجهول را جعل و مرفوع را مجعول دانست چون این تغایر بین مرفوع و مجهول با ظاهر روایت مخالفت دارد.

۱۰- تفاوت «تعارض» و «تزامم» را به همراه مثال بیان کنید.

جواب: هنگامی که مدلول دو دلیل با هم تنافی داشته باشند و این تنافی، حاصل تضاد بین دو جعل باشد، این تنافی را تعارض گویند اما اگر تنافی در مقام جعل نباشد بلکه در مقام امتثال باشد، این تنافی را التزام می نامند. تعارض مثل الربا حرام و لا ربا بین الوالد و ولده، التزام مثل تنافی «لا تعصب» و «انقذ الغریق» در مقام امتثال که نجات غریق متوقف بر غصب است.

نام کتاب: دروس فی علم الاصول (الحلقة الثالثة: جزء اول)

۱- با توجه به تعریف مشهور از علم اصول به «العلم بالقواعد الممهدة لاستنباط الحكم الشرعی» آیا «قواعد فقهیه» داخل در تعریف هستند؟ چرا؟

- الف. خیر - زیرا قید «الممهدة» چنین قواعدی را خارج می‌کند.
- ب. بله - زیرا بدون این قواعد، فقیه نمی‌تواند حکم استنباط کند.
- ج. خیر - زیرا این قواعد جعل شرعی را بر مصادیق تطبیق می‌دهند.
- د. بله - زیرا این قواعد در طریق استنباط حکم شرعی واقع می‌شوند.

۲- ما حکم المتجرى و المنقاد من حيث الثواب و العقاب؟

- الف. يستحق المنقاد الثواب و المتجرى العقاب
- ب. يستحق المنقاد الثواب و لا يستحق المتجرى العقاب
- ج. لا يستحق المنقاد الثواب ولكن يستحق المتجرى العقاب
- د. لا يستحق المنقاد الثواب و لا المتجرى العقاب

۳- صدور فعل از معصوم و ترک فعل از معصوم به ترتیب بر چه چیزی دلالت دارند؟

- الف. وجوب - عدم وجوب
- ب. عدم حرمت - عدم وجوب
- ج. وجوب - حرمت
- د. عدم حرمت - حرمت

۴- جمله شرطیه در آیه شریفه نبأ «إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا» (حجرات: ۶) در چه صورتی حتماً فاقد مفهوم است؟

- الف. موضوع حکم، طبیعی خیر باشد.
- ب. موضوع حکم، آورنده خیر باشد.
- ج. موضوع حکم، خیر فاسق باشد.
- د. شرط، مسوق تحقق موضوع باشد.

۵- به نظر شهید صدر رحمته الله، «الامرین بالضدین» در چه مرحله‌ای تضاد دارد؟

- الف. امثال
- ب. ملاک
- ج. مبادی
- د. جعل

پاسخنامه				
۱	الف	ب	●	د
۲	●	ب	ج	د
۳	الف	●	ج	د
۴	الف	ب	●	د
۵	●	ب	ج	د

۶- قال الشهيد الصدر: «كل نوع من انواع الدليل حتى لو كان قطعياً يمكن للشارع التدخل في ابطال حجيته» كيف يمكن ذلك والحال ان حجية القطع ذاتية؟

جواب: امکان دخالت شارع به این صورت ممکن است که قطع را از طریق به موضوعی تبدیل کند (در موضوع حکم مجعول تصرف کند و آن را مقید به موارد خاصی بنماید که اگر این مورد خاص نبود خودبخود مجعول به انتفاء قید منتفی است) پس این از باب گرفتن منجزیه از قطع نیست بلکه مانع و جلوگیری از حصول قطع است.

۷- به نظر مرحوم نائینی رحمته الله ماده و هیئت امر چگونه دلالت بر وجوب می کند؟

جواب: ان ذلك بحکم العقل بمعنى ان الوجوب ليس مدلولاً لدليل اللفظي وانما مدلوله الطلب وكل طلب لا يقتربن بالترخيص في المخالفة بحکم العقل بلزوم امتثاله و بهذا اللحاظ يتّصف بالوجوب.

۸- مراد از «قدر متيقن» در «مقام تخاطب» و «از خارج» را با مثال توضیح دهید.

جواب: وقتی کلامی از مولی صادر می شود گاهی اوقات می دانیم این حکم متیقناً شامل حصه‌ای خاص می شود و این حصه تقیید نخورده است یقیناً، حال اگر این کشف از خود لفظ صادر از مولا باشد مانند وقتی که بعضی حصص مورد سوال واقع شود و معصوم (ع) لفظ را مطلق بیان کنند که در این صورت قدر متيقن در مقام تخاطب موجود است ولی گاهی اوقات مولا می گوید: «جئنی بماء» و ما از خارج می دانیم متیقناً شامل آب فرات می شود و در این صورت قدر متيقن از خارج است.

۹- بین «اصالة الظهور» و «اصالة عدم القرينة» از حیث مجری چه تفاوتی است؟ فرق دیدگاه صاحب کفاية رحمته الله و شیخ انصاری رحمته الله درباره این دو اصل چیست؟

جواب: اولی در موردی جاری می شود که ظهور تصدیقی (وجداناً یا به اصل عقلائی دیگری) احراز شود. و دومی در موردی جاری می شود که شک در قرینه متصله به دلیل احتمال غفلت داشته باشیم. (۱ نمره) شیخ انصاری رحمته الله اصالة الظهور را به اصالة عدم قرینه ارجاع می دهند ولی صاحب کفاية اصالة عدم قرینه را به اصالة الظهور ارجاع می دهند. (۱ نمره)

۱۰- سه ویژگی «وجوب غیری» را بنویسید.

جواب: (۱) وجوب غیری قابلیت تحریکی مستقل از تحریک و جوب نفسی ندارد. (۲) امتثال وجوب غیری ثواب مستقلی ندارد. (۳) مخالفت وجوب غیری عقاب مستقلی ندارد. (۴) ملاک وجوب غیری، فقط مقدمیت است. (۳ مورد کافی است).

موسسه تخصصی آموزش و پژوهش «اداره سنجش معاونت آموزش حوزه های علمیه خوارزم»

نام کتاب: دروس فی علم الاصول (الحلقة الثالثة: جزء دوم)

۱- کدام گزینه با توجه به مبنای شهید صدر علیه السلام در مورد «جریان اصول» صحیح می باشد؟

- الف. جریان براءت شرعی در شک در تکلیف
- ب. جریان براءت عقلی در شک در تکلیف
- ج. لزوم احتیاط شرعی در شبهات بدوی
- د. جریان براءت عقلی و شرعی در شبهات بدوی

۲- کدام گزینه درباره جریان اصول مؤمن در جمیع اطراف علم اجمالی، صحیح است؟

- الف. عقلاً و عقلاًئاً ممکن است.
- ب. عقلاً و عقلاًئاً ممکن نیست.
- ج. عقلاً ممکن نیست ولی عقلاًئاً ممکن است.
- د. عقلاً ممکن است ولی عقلاًئاً ممکن نیست.

۳- دلیل عدم جریان استصحاب بقاء نجاست در چوب نجسی که خاکستر شده چیست؟

- الف. عدم وحدت قضیه متیقنه و مشکوکه
- ب. فقدان اثر شرعی در مستصحب
- ج. خروج مستصحب از محل ابتلاء
- د. عدم شک لاحق

۴- شهید صدر علیه السلام، جریان استصحاب کلی در کدام گزینه را می پذیرد؟

- الف. هم در احکام و هم در موضوعات
- ب. نه در احکام و نه در موضوعات
- ج. فقط در موضوعات
- د. فقط در احکام

۵- به نظر شهید صدر علیه السلام در صورت تعارض استصحاب با اصالت طهارت، کدام یک مقدم می شود؟ چرا؟

- الف. استصحاب، زیرا عموم ادله استصحاب اقوی است.
- ب. اصالت طهارت، زیرا ناظر به حکم واقعی اولی است.
- ج. استصحاب، زیرا رافع موضوع اصل طهارت می شود.
- د. اصالت طهارت، زیرا حاکم بر ادله استصحاب است.

پاسخنامه				
د	ع	ب	●	۱
●	ع	ب	الف	۲
د	ع	ب	●	۳
د	ع	ب	●	۴
د	ع	ب	●	۵

۶- به نظر شهید صدر علیه السلام، وجه تمایز اصول عملیه از امارات چیست؟

جواب: اصل عملی، حکمی ظاهری است که در آن اهمیّت محتمل هنگام تراحم ملاکات واقعی، لحاظ شده است ولی در امارات فقط قوّت احتمال در نظر گرفته شده است.

۷- عبارت «قیل إن جعل الإستصحاب المولوي علي الإحتیاط (في الشك البدوي) لغو لأنه إن أريد به الإلزام بالمشكوك فهو غير معقول و إن أريد إيجاد محرک غير إلزامي نحوه فهذا حاصل بدون جعل الإستصحاب» را تبیین کرده، جواب شهید صدر علیه السلام به دلیل مذکور چیست؟
جواب: (شهید صدر علیه السلام معتقد است که با اینکه در موارد شک بدوی، قائل به براءت هستیم ولی احتیاط در آن موارد، دارای استصحاب شرعی و مولوی است به این گفتار ایشان اشکال شده است و) گفته شده که جعل حکم غیر الزامی استصحاب، در حقیقت برای ایجاد تحریک می باشد. در موارد شک بدوی، حکم استصحاب در

صدید ایجاد چه تحریکی است؟ اگر تحریک الزامی به سوی مشکوک باشد که معقول نیست (چون استحباب، حکمی غیر الزامی است و قدرت تحریک الزامی ندارد) و اگر تحریک غیر الزامی به سوی مشکوک باشد که تحصیل حاصل است؛ چرا که چنین تحریکی بدون جعل استحباب هم موجود است چون با وجود «تکلیف مشکوک» و «حکم عقل به حسن احتیاط (و استحقاق ثواب بر آن)» تحریک غیر الزامی وجود یافته است و جعل مجدد آن امکان ندارد. جواب شهید صدر علیه السلام: استحباب مولوی احتیاط دو صورت دارد: یا نفسی (و دارای ملاکی و رای ملاکی آن مشکوک) می‌باشد و یا طریقی (و با توجه به ملاک تحفظ بر آن مشکوک) می‌باشد. طبق هر دو صورت، لغویت منتفی است؛ چون بنا بر نفسیت، محرکیت استحباب غیر از محرکیت آن مشکوک است و در حقیقت محرکیت مؤکد را ایجاد می‌کند و بنا بر طریقی هم مرتبه‌ای از اهتمام مولی بر تحفظ را کشف می‌کند که بدون جعل آن استحباب، این مرتبه از اهتمام کشف نمی‌شد و میزان اهتمام مولی در میزان محرکیت واقع مشکوک مؤثر است.

۸- رکن سوم از «ارکان علم اجمالی» را بنا بر مذهب محقق عراقی علیه السلام و شهید صدر علیه السلام بیان کرده و ثمره عملی این اختلاف را با مثال توضیح دهید.

جواب: رکن ثالث بنا بر نظر شهید صدر علیه السلام: هر دو طرف علم اجمالی فی‌نفسه و بدون در نظر گرفتن تعارض ناشی از علم اجمالی باید مشمول اصل مومّن باشند. رکن ثالث بنا بر نظر محقق عراقی علیه السلام: شرط است در علم اجمالی که صلاحیت داشته باشد که تنجیز کند معلومش را بر جمیع تقادیر (اطراف) ثمره عملی: اگر دو ظرف داشته باشیم که در یکی از این دو قطره‌ای خون بریزد و این دو ظرف یکی آب و دیگری مشکوک بین سرکه و شراب باشد و حالت سابقه نیز نداشته باشند و اصل منجزی هم در آنها نباشد اصالة الطهارة در آب جاری می‌شود ولی در نجاسة الذاتية مشکوک جاری نمی‌شود [بر مبنای قولی] حال بر مسلک شهید صدر علیه السلام علم اجمالی منجز نیست ولی بر مبنای محقق عراقی علیه السلام منجز است چون قابلیت تنجیز جمیع اطراف را دارد.

۹- از کلام امام علیه السلام در صحیح زرارۃ: «فانه علی یقین من وضوئه و لا ینقض الیقین ابدأ بالشک» چگونه می‌توان بر حجیت استصحاب در تمام ابواب فقهی استدلال کرد؟

جواب: ظهور التعلیل فی کونه بأمر عرفی مرکوز یوجب تعین حمل اللام فی الیقین والشک علی الجنس لا العهد حتی یختص باب الوضوء.

۱۰- با توجه به عبارت «لا یقع التعارض المصطلح الا بین الادلة المحرزة» برای مدعای فوق دلیل اقامه کنید.

جواب: از آنجا که تعارض همیشه بین جعلین و مدلولین واقع می‌شود و تنها ادله محرزه‌اند که مدلول و جعل دارد و دلیل کاشف از آن مدلول است لذا تعارض فقط بین ادله محرزه واقع می‌شود اما ادله عملیه یعنی همان اصول عملیه مدلولی ندارند که دلیل کاشف از آن مدلول باشد بلکه اصل بنفسه حکم شرعی ظاهری است لذا تعارض بین آنها واقع نمی‌شود.

نام کتاب: اصول فقه مظفر (جلد اول و دوم)

۱- گزینه نادرست را در میان گزینه‌های ذیل مشخص کنید؟

- الف. ان الحكم الثابت للشيء بما هو في نفسه فعل من الافعال، حكم واقعي.
- ب. ان الحكم الثابت للشيء بما انه مجهول حكمه الواقعي، حكم ظاهري.
- ج. مباحث الاصول يتكفل البحث عما يقع في طريق الحكم الظاهري فقط.
- د. مباحث الاصول يقع في طريق استنباط الحكم الشرعي.

۲- کدام اصل مرجع جميع اصول لفظيه می باشد؟

- الف. أصالة الحقيقة
- ب. أصالة الظهور
- ج. أصالة الإطلاق
- د. أصالة عدم التقدير

۳- نظر مصنف رحمته الله درباره‌ی «استعمال عام بعد از تخصیص» چیست؟

- الف. فی المخصّص بالمنفصل مجاز فقط.
- ب. فی المخصّص بالمتصل مجاز فقط.
- ج. فی المخصّص، حقيقةً مطلقاً.
- د. فی المخصّص، مجازاً مطلقاً.

۴- «حسن العدل و قبح الظلم» و «الكل اعظم من الجزء» به ترتیب کدام یک از مدرکات عقلی هستند؟

- الف. عقل عملی - عقل عملی
- ب. عقل نظری - عقل عملی
- ج. عقل عملی - عقل نظری
- د. عقل نظری - عقل نظری

۵- اشکال مصنف بر مسلک «تلازم برای اثبات نهی از ضد خاص» چیست؟

- الف. تمام مباحات یا حرامند یا واجب.
- ب. مقدمه‌ی واجب، واجب نمی‌باشد.
- ج. متلازمین در حکم متحد هستند.
- د. نهی مولوی از ضدّ عام وجود ندارد.

پاسخنامه				
د	●	ب	الف	۱
د	ع	●	الف	۲
د	●	ب	الف	۳
د	●	ب	الف	۴
●	ع	ب	الف	۵

۶- مراد از حقیقت شرعیه چیست؟ و فائده نزاع در ثبوت حقیقت شرعیه کدام است؟

جواب: حقیقت شرعیه: الفاظ عبادات و معاملات در زمان رسول اکرم (ص) به معانی جدید (شرعی) انتقال یافته‌اند (به نحو تعین یا تعینی) فایده الفاظی که در کلام شارع بدون قرینه آمده اند چه در قرآن چه کلام پیامبر صلی الله علیه و آله، طبق حقیقت شرعیه بر معنای جدید حمل می‌شود و طبق حقیقت متشرعیه به معنای لغوی حمل می‌شود.

۷- مفهوم و منطوق را در اصطلاح علم اصول بیان کرده و بنویسید نزاع در حجیت مفهوم به چه معناست؟

جواب: مفهوم عبارت است از مدلول التزامی جملات [که فرقی ندارد جملات انشائی باشد یا اخباری]. (نمره ۰/۵) منطوق آن است که لفظ در ذاتش بر معنا دلالت کند به طوری که لفظ منطوق حامل آن معنا باشد. (نمره ۰/۵)

نزاع در حجیت مفهوم آن است که آیا مثلاً جمله شرطیه دلالت بر مفهوم می‌کند؟ یا دلالت نمی‌کند و بر فرض حصول مفهوم [و دلالت بر مفهوم] قطعاً حجت است پس بحث در حقیقت صغروی است نه کبروی. (نمره ۰/۵)

۸- آیا به نظر مصنف رحمه الله مانعی از جریان «أصالة العموم»، در مسأله «تعقیب العام بضمیر یرجع إلی بعض أفراد»، وجود دارد؟ چرا؟

جواب: خیر، مانعی وجود ندارد، زیرا بازگشت ضمیر به برخی از افراد عام سبب نمی‌شود که ظهور عام از بین برود، زیرا اراده‌ی آن بعض به خاطر وجود قرینه‌ای، متعین شده است، و با حکمی که برای عام در جمله‌ی دیگر ثابت شده است، ارتباطی ندارد، پس نمی‌تواند قرینه‌ای برای جلوگیری از ظهور عام در عموم باشد. (رساندن مفهوم مطلب کافیست)

۹- نظر مصنف رحمه الله پیرامون این فرع «من المواضع التي وقع الشك في إجمالها، المركبات التي تشتمل على كلمة «لا» التي لنفي الجنس نحو لا صلاة إلا بطهور» را تبیین نمایید.

جواب: حرف «لا» که در همه مرکبات برای نفی جنس می‌آید نیاز به خبر دارد و خبر در این ترکیبات محذوف است اما اینکه خبر محذوف چیست نیاز به قرینه دارد و اگر قرینه نباشد کلام مجمل می‌شود ولی قرینه غالبی آن است که کلمه «موجود» یا مرادف آن محذوف باشد و در صورت عدم امکان، مناسبت حکم و موضوع اقتضا می‌کند چیز دیگری در تقدیر گرفته شود. (رساندن مفهوم کافی است).

۱۰- ثمره نزاع در مسأله مقدمه واجب علمی است یا عملی؟ چرا؟

این ثمره صرفاً علمی است و فائده عملی ندارد زیرا بعد از لزوم انجام مقدمه به حکم عقل فائده‌ای در قول به وجوب شرعی یا عدم وجوب شرعی آن نمی‌باشد، زیرا با وجوب عقلی آن مجالی برای ترک آن نمی‌باشد.

نام کتاب: اصول فقه مظفر (جلد سوم و چهارم)

۱- به نظر مرحوم مظفر رحمته الله، موضوع باب «مباحث حجت» چیست؟

- الف. الأدلة الأربعة
- ب. الدليل بما هو هو
- ج. الدليل بما هو دليل
- د. الحججة بما هو حجة

۲- به نظر مصنف دليل «اصالة عدم النسخ عند الشك في النسخ» چیست؟

- الف. حجية الاستصحاب عند الشك
- ب. اشتراط العلم في ثبوت النسخ
- ج. استحالة تحقق نسخ القرآن
- د. كون كلام الله تعالى قديماً

۳- کدام مورد طبق نظر مولف دليل بر حجية ظواهر می باشد؟

- الف. الظن المطلق
- ب. بناء العقلاء
- ج. الآيات الواردة في هذا المقام
- د. الروايات الواردة في هذا المقام

۴- شهرتی که از مرجحات باب تعارض است و مقبوله عمر بن حفظه هم بر آن دلالت می کند، کدام است؟

- الف. شهرت عملی
- ب. شهرت فتوایی
- ج. شهرت روایی
- د. شهرت قدام

۵- کدام گزینه از مقدمات قول به جواز به نظر مصنف رحمته الله نیست؟

- الف. متعلق التكليف ليس هو الفرد الخارجي للعنوان بماله من الوجود الخارجي
- ب. متعلق التكليف هو المعنون و لكن يتعدد بتعدد العنوان
- ج. المتعلق للتكليف هو العنوان بما هو مرآة عن المعنون
- د. المتعلق للتكليف هو العنوان حال وجوده الذهني

پاسخنامه				
د	ع	●	الف	۱
د	ع	●	الف	۲
د	ع	●	الف	۳
د	●	ب	الف	۴
د	ع	●	الف	۵

۶- ظن خاص و ظن مطلق را تعريف كنيد.

جواب: ظن خاص: هر ظنی که دليل قطعی غير از دليل انسداد كبير بر حجیت و اعتبار خصوص آن ظن قائم شود.

ظن مطلق: هر ظنی که دليل انسداد كبير بر حجیت و اعتبار آن قائم شود.

۷- چگونگی دلالت آیه شریفه «فلو لا نفر من كل فرقة منهم طائفة ليتفقهوا في الدين و لينذروا قومهم» بر حجیت فتوای مجتهد نسبت

به مقلد را تبیین نمایید.

جواب: در این آیه تفقه در دین واجب شده است و تفقه در دوره‌های آغازین اسلام به نقل روایات اختصاص داشت ولی در زمان ما مصداق تفقه استنباط احکام شرعی است، بنابراین همانگونه که آیه بر لزوم قبول خبر و انذار متفقهین در دوره‌های اولیه دلالت داشت، بر لزوم قبول نظر مجتهدین که مصداق متفقه در این دوره هستند نیز دلالت دارد، [زیرا غرض از اینکه برخی به تفقه بپردازند سپس دیگران را انذار کنند در صورتی محقق می‌شود که قبول سخنشان برای دیگران واجب باشد چه سخنشان نقل روایت باشد و چه نقل فتوا]. (رساندن مفهوم کافی است).

۸- «عقل نظری» و «عقل عملی» را تعریف کنید.

جواب: عقل نظری: درک کردن اموری که واقعیتی در خارج دارند؛ یا ادراک ما ینبغی أن یعمل؛ یا به عبارت دیگر: هست و نیستها را درک می‌کند.
عقل عملی: احکام عقلی که خوبی یا بدی کارها را بیان می‌کنند؛ یا ادراک ما ینبغی أن یعمل؛ یا به عبارت دیگر: عقل عملی باید و نبایدها را بیان می‌کند.
[مصحح محترم، در هر قسمت اشاره به یک تعریف کفایت می‌کند.]

۹- قیاس منصوص العلة را با ذکر یک مثال تعریف نمایید.

جواب: در صورتی که حکمی در دلیل (نص) ذکر شده باشد و به دنبال آن علت ثبوت حکم ذکر شود آن هم به نحوه‌ای ذکر شده باشد که معلوم و مسلّم باشد که علت هیچ‌گونه اختصاصی به حکم مذکور در نص (معلّل) ندارد در این صورت در هر مورد دیگری که این علت وجود داشته باشد می‌توان حکم را سرایت داد و این در واقع تمسک به اصالة الظهور می‌باشد مثل الخمر حرام لانه مسکر. یا مثل ماء البئر واسع لا یفسده شیء لان له ماده. در مثال اولی حکم حرمت را به هر مسکری و لو خمر نباشد می‌توان سرایت داد و در مثال دوم حکم عدم انفعال را به هر آبی که ماده داشته باشد مثل آب چشمه یا باران می‌توان سرایت داد.

۱۰- حکومت را تعریف و فرق آن را با تخصیص توضیح دهید.

جواب: حکومت: ان یقدم احد الدلیلیین علی الآخر تقدیم سيطرة و قهر من ناحية ادائیة.
فرق: ان التخصیص لا بدان یفرض فیہ الدلیل الخاص منافیاً فی مدلوله للعام... .

پژوهش‌های فلسفه و الهیات
موسسه علمیّه خوارزمی
موسسه تخصصیّات
پنجمین کنگره «اداره سنجش معاونت آموزش حوزه های علمیه خوارزمی»